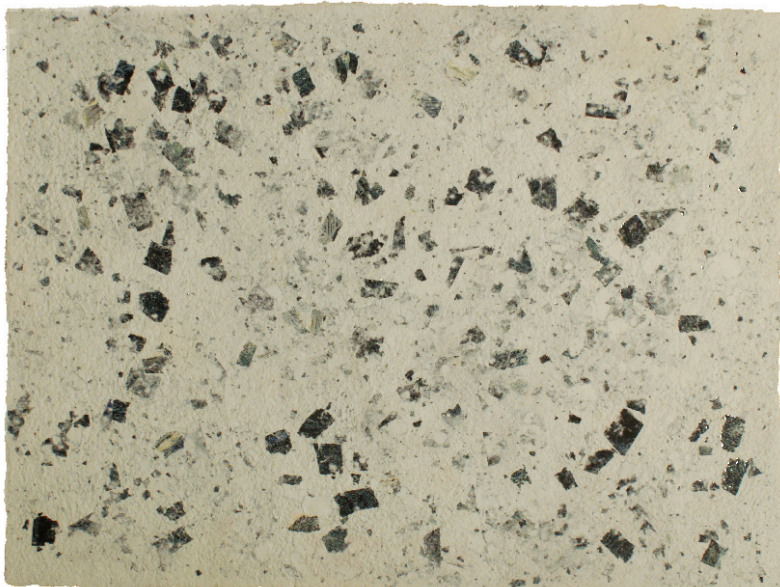

JHK/IMJV: Fragmenty Váchalovy Šumavy umírající a romantické
in paper-re-making by J. H. Kocman, 2009

V roce 1931 vydal Josef Váchal pod titulem Šumava umírající a romantická svoji největší autorskou knihu ve formátu 64 × 48 cm v počtu 11 exemplářů. V roce 2008 vydal Ladislav Horáček ve svém nakladatelství Paseka faksimile v původním formátu v nákladu 200 kusů. V roce 2009 recykloval J. H. Kocman některé z dvouarchů této faksimile v jednoarchy o rozměrech původního vydání. Limitovaná edice je adjustována ve speciální paspartě a zásuvném pouzdru z mikrovlnné lepenky.

Jiří Hynek Kocman

Narozen 6. 8. 1947 Novém Městě na Moravě. Vystudoval Vysokou školu veterinární (absolvoval 1965). 27 let pracoval v oboru klinické farmakologie a registrace veterinárních léčiv. Výtvarným uměním se intenzivně zabývá od roku 1965; od lyrické a strukturální abstrakce přešel ke konceptuálnímu umění, autorským knihám, knihám–objektům a paper artu. Soukromně studoval estetiku u Jiřího Valocha (od r. 1965), nauku o papíru a uměleckou knižní vazbu u Jindřicha Svobody (od r. 1976), restaurování papíru a knih u Tomáše Vyskočila (od r. 1979). Svoji tvorbu prezentoval na 19 samostatných výstavách doma a na 12 v zahraničí, participoval na 120 kolektivních výstavách doma a 189 v zahraničí. Na 6. trienále umělecké knižní vazby v Kroměříži 1989 získal 1. cenu. (K retrospektivní výstavě JHK: Autorské knihy a papíry, Galerie Rudolfinum, Praha 1997, vyšel katalog s komplexní bibliografií.) V r. 1996 se habilitoval v oboru konceptuálního umění na Akademii výtvarných umění v Praze. Na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně v r. 1998 založil Ateliér papír a kniha, který je ve svém konceptuálním pojetí ojedinělý v evropském univerzitním prostředí.

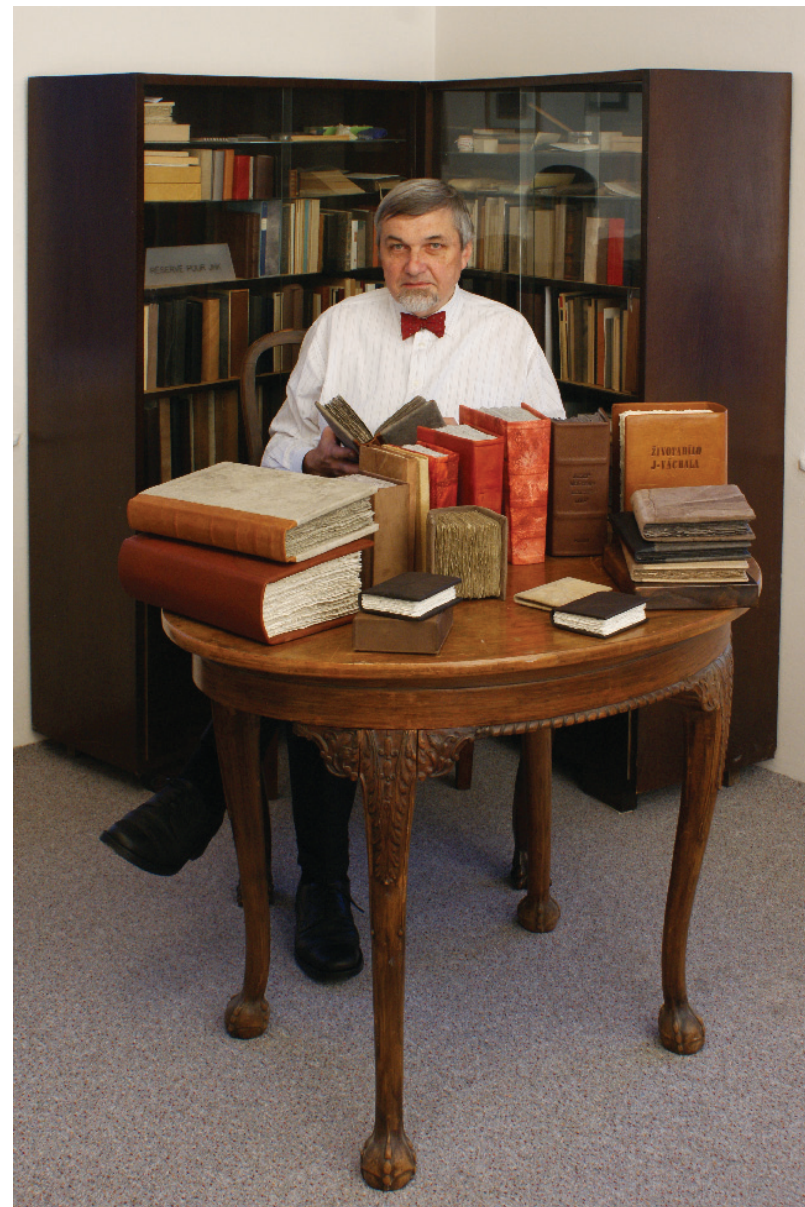

JHK/IMJV: Váchalova Mystika čichu
z Váchalovy Šumavy umírající a romantické, 2009

Knižní blok je tvořen z autorských ručních papírů, vzniklých „recyklací“ faksimile největší Váchalovy knihy Šumava umírající a romantické, autorsky vydané v roce 1931 v počtu 11 exemplářů, ve formátu 64 × 48 cm. Z jednoho archu faksimile nakladatelství Paseka z roku 2008, vznikla nejmenší Váchalova kniha Mystika čichu, jejíž originál vydal autor v roce 1920 v 10 exemplářích, ve formátu 11 × 9 cm.

Fotografie Irena Armutidisová

Panu Ladislavu Horáčkovi, majiteli nakladatelství Paseka v Praze a Litomyšli srdečně děkuji za dlouhodobou podporu a laskavé poskytnutí makulatury Váchalian J.H.Kocman

ŠUMAVSKO-VÁCHALOVSKÉ INTERPRETACE J. H. KOCMANA

Šumava umírající a romantická Josefa Váchala
v „paper-re-making“ interpretacích JHK

Galerie Ztichlá klika
10. 12. 2010–12. 1. 2011
vernisáž 9.12.2010 v 19.00 hod.
promluví Josef Kroutvor

pondělí – pátek 10.00–18.00 hod.
Galerie Ztichlá klika – Jan Placák – Antikvariát
Betlémská 14, 110 00 Praha 1
antikvariát@ztichlaklika.cz

Chvála pravého papíru

Na papír se dnes díváme, tak jako na řadu jiných věcí, jako na užitečnou a samozřejmou věc. Skoro bych řekl, že papír vnímáme především v té nejpokleslejší formě, a to jako materiál novin, jako věc k zahození. Ale papír je i ušlechtilá surovina, věc s pozoruhodnou historií a tradicí a základ knižní kultury vůbec.

V roce 1937 vydal tiskař Karel Kryl v Novém Jičíně útlou knížku francouzského spisovatele Henri Pourrata s názvem *V trávě tří údolí*. Překlad Josefa Heyduka doplnila ještě předmluva Jana Čepa. Pourrat, strhující vypravěč lidových příběhů, byl už tehdy oblíbeným autorem těch spisovatelů a čtenářů, kterým bylo blízké venkovanství, každodenní práce, věčná dřina, úzkosti, odvaha i pověry prostých lidí. Auvergne, to je kraj, o kterém píše Pourrat a který dobře zná. A právě v Auvergni, drsném žulovém kraji, se u chladných a bystrých potoků usadily první papírny, jejichž dosluhující provozy Pourrat v knížce popsal a oslavil. „Pourrat miluje stará řemesla, jejich naivní a rozkošné výrobky, formované lidskou intimitou a zachovávající stopy organického života. Mechanická civilizace přetrhla toto spojení, způsobila, že se člověk odcizil *zeleným věcem*, nežije už s nimi v přátelství, a tím byl jeho život ochuzen, je v něm méně radosti, jistoty, duševní rovnováhy“, říká v předmluvě Jan Čep. V těchto slovech zazní výzva, k níž se přihlásí i další následníci, ctitelé řemesla, řehole ruční práce a dovednosti, pokory a života v souladu s přírodou a přesvědčením, že krása je prostá.

Auvergueské mlýny na papír už doklapaly, jejich sláva pominula, ale v kádích ještě stojí papírová kaše, kterou poslední dělníci v zástěrách nabírají do sít a vyrábějí archy ručního papíru. Provoz je chladný, vlhko je všude a světla málo, ve vzduchu je cítit zatuchlina. Z rozdrčených bavlněných hadrů se nakonec rodí bílý papír, hrbolatý, který je třeba ještě dále zpracovat, vylišovat, usušit a uhladit. Práce posledních papírníků je namáhavá, náročná, nezdravá, a přece i svým způsobem vznešená a posvátná, neboť tito lidé konají službu jako mniši, kteří složili slib.

Výroba papíru je obestřena tajemstvím řemesla, tak jako práce starých hrnčírén, skláren, ale třeba i pivovarů a palíren kořalek. Zkušenost se předávala z generace na generaci a chemické procesy doprovázely kouzla mistrů, jejich specifické znalosti a v neposlední řadě i charakter místních surovin. Takové papírny jako byly ty v Auvergne, bývaly i na českých potocích a malých říčkách, ale nástup moderních technologií ukončil existenci starých manufaktur. Ruční papír se příliš nehodil pro tištěné slovo, ale pro uměleckou tvorbu, grafiku především, zůstal nepostradatelný. Poslední ruční papírnu v Čechách, Eggerthovu papírnu v Prášilech, objevil při svých toulkách po Šumavě Josef Váchal. Romantické místo s archaickým zařízením a věčně kapající vodou ho okamžitě zaujalo a inspirovalo k tvorbě. Samozřejmě že Váchal používal i prášilský ruční papír, například na podzim roku 1923 dostává ze Šumavy zásilku hned padesáti kilogramů.

Papírny potřebují vodu, a to ne vodu ledajakou, vodu čistou, tekoucí, nejlépe se žulovým podložím. Vápenné vody se nehodí, působí potíže při klížení papíru. Šumavská říčka Stupná podmínkám výroby vyhovovala, a prosto se papírna udržela jako kuriozita i v čase průmyslových papíren. Mohutné, věkem sešlé stavení, sroubené z těžkých trámů a plné harampádí, odloženého náradí a dřevěných kádí, zapůsobilo na Váchala a jeho družku grafičku Annu Mackovou jako zjevení. „Je zajímavou prohlídka prášilské papírny, zvláště tomu, kdo staré pošumavské hamry kdy viděl. Týž ponurý ráz jako tam vládne v místnosti, kde veliké kolo uprostřed ze všech stran kapající vody běží a poblíže holendrů vlhkostí svou okolí zamořujících. Překvapuje nás však rozlehlost místností a půd k sušení určených, i z předmětů dobou již vyřazených a přec tu užívaných asi z té příčiny, aby stará tradice prášilské papírny dosud nezemřela, minulost k nám

mluví. S prášilskou papírnou spjat je osud poslední výroby ručního papíru v Čechách.“ Tolik Váchal a jeho sdělení napsané ve stylu starých kronik. Jako by si historie domu a papírenského řemesla povolávala posledního zasvěceného svědka, neboť zanedlouho, v roce 1933, papírna do základů vyhoří. Je až nepochopitelné, jak mohl oheň strávit toto místo, provlhlé a mokré, skrz naskrz prosáklé vodou, ale stalo se. Ponuré interiéry prášilské papírny zachytily dřevoryty Anny Mackové. Pružnost, hutnost, jemnost, plastičnost prášilského papíru vyhovovala i Váchalovi, a tak není divu, že prášilský papír použil i na své veledílo – monumentální korpus Šumava umírající a romantická. Pourrat nazývá papír z Auvergne „pravým papírem“ a na slovo pravý klade obzvláštní důraz. Ani hrbolatost mu nevadí, tento ruční papír nazývá „jadrným, měkkým papírem krásného venkovského zrna.“ A ještě dodává: „Okolo na něm spočine se zalíbením, rádi na něj položíme dlaň.“ Pravý papír, který v Prášilech dokonce nazývali papírem „starosvětským a spravedlivým“, je prostě jiný než papír novinový, papír užitkový, papír školních sešitů, brožurek či knižních paperbacků. Samozřejmě že bychom se dnes bez průmyslového papíru už neobešli, ale pravost je třeba zachovat, abychom věděli, co je to podstata papíru a pravá hodnota. Žijeme ve světě náhražek, nepůvodních věcí, nápodob a ztrácíme cit pro autentickou kvalitu. Máslo není máslo, ale jakýsi pomazánkový tuk, dřevo není dřevo, ale plast a list papíru není papírem, ale fólii. I kdyby výroba ručního papíru dnes, toto podivínské jednání, neměla jiný účel než ten, že uchovává „pravý papír“, pak má smysl.

Výrobou ručního papíru, papírenskou tradicí a pochopitelně i historií prášilské papírny se po léta zabývá Jiří Hynek Kocman. Jeho zájmy nejsou jen archivní, bádání je doplněno i praxí zkušeného papírníka, autora unikátních listů ručně čerpaného papíru, papírenských interpretací, takřečených „paper-re-making papers“. Za více než třicet let vznikla řada váchalián, Kocmanovy parafráze Váchalových tisků s využitím principu vlastních variací a permutací. Autorova snaha vyrobit autentický šumavský papír je spojena s představou rekonstrukce samotné papírny, i když asi v nějakém omezeném, ekologicky vyhovujícím provozu. Součástí Kocmanových aktivit je koneckonců i al-bum ručních papírů s „reinterpretovanou“ Šumavou. Útržky reprodukcí proměněné v ruční papír vytvářejí jakousi hru představivosti a vzpomínek na šumavské toulky po stopách Josefa Váchala. Divák nemusí být právě váchalovcem či šumavským patriotem, aby našel skrytý půvab výtvarného díla a ocenil i Kocmanovo poetické řemeslo. Jako barevné podzimní listí, strhávané ledovým proudem říčky Stupné, tak plynou útržky Šumavy po hladině ručního papíru. Váchal, velký mág, geniální tvůrce, ale také ironik a mystifikátor, je přítomen tomuto živelnému tvoření, a snad se i potutelně usmívá. Papírenská dílna Jiřího Hynka Kocmana, se nachází v suterénu jeho rodinného domu v Králově Poli v Brně. V tísnivém prostoru se kupí lahve, kanystry, síta, rámečky, misky a vaničky a další věci potřebné k výrobě ručního papíru. Suterén, to je ateliér umělce, ale také romantická laboratoř. Konečné dílo, originální receptura papíru, je výsledkem souhry vědy, řemesla i alchymie. Domácí provozy, dílny a dílničky, malé podniky všeho druhu jsou nenahraditelné a mají své místo v moderním světě. Člověk se totiž potřebuje dotýkat věcí bezprostředně, tvořit a uchovávat řemeslo i v době vyspělých technologií.

Josef Kroutovor

J. H. Kocman – Váchaliana JHK/IMJV – In memoriam Josef Váchal

JHK/IMJV: Životadílo Josefa Váchala paginací vrocené, 1981
JHK/IMJV: Josef Váchal’s Lebenslauf, 1988
Knižní blok má 85 listů, přičemž každý list odpovídá jednomu roku Váchalova života, značeno průběžně vrocením a paginací, tzn. na posledním listě s paginací 85 je vtištěn rok 1969.

JHK/IMJV: Vstup do Mystiky čichu Josefa Váchala, 1982
Transkripce prvních tří vět Mystiky čichu J. V.

JHK/IMJV: Sputp do kytismy huhic, 1982
Permutovaná transkripce prvních tří vět z Mystiky čichu.

JHK/IMJV: Smaperut MVJI, 1982
Permutovaná transkripce posledních vět z knihy Dokonalá magie budoucnosti J. V.

JHK/IMJV: Sykmita čihuc, 1982
Malá varianta Životadíla JV.

JHK/IMJV: 37 titulů autorských knih tištěných Josefa Váchala, 1982
Na každém listu knižní bloku je v chronologickém pořadí palcovým tiskem vytištěn titul jedné knihy.

JHK/IMJV: Josef Váchal Knihvazač
Monografie o knihařském díle J. V., SP Edition, Brno 1979–83.

JHK/IMJV: Prášilská papírna, 1984
Palcový tisk s textem JHK.

JHK/IMJV: Nekrolog prášilské papírny, 1987
Palcový tisk s textem J. Váchala z Druhé ročenky A. Mackové.

IMJV JHK’s PRMB from Waste Paper of Study about Josef Váchal Bookbinder by JHK, 1985
Knižní blok vznikl recyklací konseptů k monografii JHK: Josef Váchal Knihvazač, 1979–83

JHK/IMJV: Rejstřík k tabulím Mystiky čichu Josefa Váchala, 1986
Na každém listě knižního bloku je v abecedním pořadí vytištěno jedno heslo (včetně jeho paginace) z rejstříku Mystiky čichu.

JHK/IMJV: Krvavý román I., II., III., 1991
Některé výtisky Josef Váchal autorsky svázal jako celokožené vazby, jejichž knižní korpus je svérázně koncipován jako špalek, který se ve hřbetě kónicky sbíhá shora dolů. Tento způsob adjustace mění rozevřenou knihu kosoúhle, což je dle Váchalova komentáře proto, „aby krev po stránkách lépe stékala“. Rekonstruovat tento typ vazby umožnil až reprint Krvavého románu, nakladatelství Paseka, 1990, z něhož byly metodou „paper-re-making“ načerpány „speciální“ ruční papíry nahoře silnější než dole, což umožnilo kónický tvar knižního bloku. Projekt byl realizován ve třech krocích – z jednoho, dvou, resp. tří exemplářů reedice.

JHK/IMJV: Mystika čichu (One Book as one paper), 2000
Paper-re-making, autorský ruční papír.

JHK/IMJV: Mystika čichu, 2005
Paper-re-making, kniha-objekt.

JHK/IMJV: Váchalova Mystika čichu z Váchalovy Šumavy umírající a romantické, 2009
Z jednoho archu faksimile nakladatelství Paseka z roku 2008, vznikla nejmenší Váchalova kniha Mystika čichu.

JHK/IMJV: Fragmenty Váchalovy Šumavy umírající a romantické in paper-re-making by J. H. Kocman, 2009
Z dvouarchů faksimile nakladatelství Paseka z roku 2008 vznikly metodou paper-re-making jednoarchy v rozměrech původního vydání.